

Проблема роз'єднання Кореї в історичній ретроспективі

Кан Ден Сік,

кандидат політичних наук,

доцент Інституту східних мов

Київського національного лінгвістичного університету

Серед історично розділених країн чи не найскладнішою та найсуперечливішою є корейська проблема. Щоб розібратися у всій її складності, необхідно з'ясувати її причини та особливості.

Науковці, що вивчають корейську проблему, дотримуються різних точок зору на причини її виникнення та шляхи вирішення. Ця ситуація простежується, зокрема, у російському науковому середовищі. Вона обумовлена необхідністю перегляду застарілих концептуальних підходів до корейських реалій. При цьому, звісно, не обходиться без певних втрат у науковій об'єктивності і професіоналізмі розгляду проблеми [1, с. 5]. Західні та південнокорейські політологи теж, з тих чи інших причин, далеко не завжди об'єктивні. Так, твердження, що в розколі Кореї винен лише СРСР, не відповідають дійсності; ми аж ніяк не можемо погодитися з такими заявами.

Заради об'єктивності слід зазначити, що якщо радянські політологи та історики в силу об'єктивних обставин не могли висловити іншої, крім офіційної, точки зору, то західні політологи (Л. Гудрич [2, с. 112] та інші) мали всі можливості висловлювати думки, що не збігалися з позицією урядів їх держав.

Після закінчення Другої світової війни багато країн виявилися територіально розділеними. Роз'єднання їх відбувалося з різних причин і мало різні форми. Наприклад, Корея і Німеччина були розділені внаслідок насильницької політики, отже про них можна говорити як про „роз'єднані країни міжнародного зразка”. Китай [3; 4] і В'єтнам [5] були розділені внаслідок революцій і громадянських воєн. Цей процес можна назвати „внутрішньодержавним роз'єднанням”. Ще одним прикладом може бути Ємен, який був роз'єднаний у результаті звільнення частини країни від колоніальної залежності. Існують й інші типи роз'єднання [5] – Лаос, Камбоджа, Індія, Пакистан, Бангладеш та деякі інші.

Розділені країни різними шляхами йшли до об'єднання. Але тільки

Німеччина і Корея були насильницьким шляхом поділені і утримувалися в роз'єданому стані зовнішніми силами. Корея, до того ж, була чи не єдиною країною, де вибухнула ще й громадянська війна.

Проблема поділу Кореї виникла наприкінці Другої світової війни при встановленні міжнародної опіки над Кореєю, тобто тоді, коли питання післявоєнного врегулювання вирішувалися на міжнародних конференціях союзних держав в Каїрі, Ялті, Потсдамі і Москві.

Вперше питання про опіку над Кореєю було порушене в Білому домі на неофіційній зустрічі президента США Ф. Рузвельта з міністром закордонних справ Великої Британії Е. Іденом. Далі, вже на офіційному рівні, це питання порушується на Каїрській конференції союзних держав 1943 року, у якій брали участь США, Велика Британія і гомінданівський Китай. У прийнятій декларації говорилося, що „три вищеназвані великі держави, беручи до уваги рабське становище корейського народу, сповнені рішучості надати Кореї свободу і незалежність в належний для того час” [6, р. 399 - 404]. Після підтвердження декларації у червні 1945 року на Потсдамській зустрічі союзних держав до Каїрської декларації приєднався і Радянський Союз.

Таким чином, без згоди корейського народу великі держави вирішили, що необхідно підготувати корейський народ до самоуправління, а відтак бажано організувати для Кореї „щось на зразок міжнародної адміністрації чи опіки, яка б діяла доти, доки корейці самі матимуть змогу управляти власною державою” [7, р. 984].

Ще під час підготовки Ялтинської конференції президент США Ф. Рузвельт хоч і неофіційно, але недвозначно висловився за встановлення опіки над Кореєю, пославшись на досвід Філіппін, де США визначили 50-річний термін підготовки філіппінського народу до самоуправління. Потім Ф. Рузвельт додав, що, на його думку, „для Кореї може бути встановлено перехідний період тривалістю у 20 - 30 років” [8, р. 770]. Й. Сталін дав згоду на встановлення опіки над Кореєю, хоча й запропонував визначити „коротший термін” [9, с. 141 - 142].

Формальною причиною і метою тимчасового розділення території Кореї на дві зони по 38-й паралелі було прийняття капітуляції японських військ, що відзначалося й офіційними представниками США [10, р. 1039]. Однак слід мати на увазі, що північна частина території Кореї була окупована радянськими військами, а південна – американськими, і кожна сторона проводила у сфері свого впливу власну політику.

Згодом стало очевидно, що американські власті планували вирішити корейське питання так, щоб нав'язати Кореї статус залежної від США території. Їх план передбачав два основні етапи: спочатку робився наголос на об'єднанні економіки всієї Кореї під управлінням адміністрації в Сеулі, в зоні військової відповідальності США. Це мало забезпечити поширення американського контролю не лише на Південну, але й на Північну Корею. Потім, після передбачуваного зриву переговорів з радянським

командуванням, Вашингтон планував відмовитися від співробітництва з СРСР у корейській справі, заручившись підтримкою ООН, у якій США мали тоді переважну більшість голосів і могли сподіватися на прийняття вигідних для них рішень. На жодному з цих етапів не йшлося про створення єдиного демократичного уряду Кореї. Правлячі кола США намагалися використати післявоєнну ситуацію в інтересах експансії американського капіталу і перетворення Кореї на військово-політичну базу на Далекому Сході.

Відомості про такі плани США потрапили в пресу ще задовго до того, як питання про практичні заходи щодо Кореї стали предметом обговорення між союзними державами. Газета „Коріан індепенденс”, яка виходила в центрі корейської еміграції в Лос-Анджелесі, ще на початку жовтня 1945 року передрукувала повідомлення вашингтонського кореспондента газети „Daily News”, у якому говорилося: „Джерела у Вашингтоні стверджують, що Корея прийде до демократії і повної незалежності через опіку Об’єднаних Націй”.

20 жовтня 1945 року у Вашингтоні виступив керівник управління у справах Далекого Сходу держдепартаменту США Дж. Вінсент. Зазначивши, що Корея ще не готова до самоуправління, він підтвердив тезу, що США виступають за опіку, в якій мають узяти участь „союзні держави, безпосередньо зацікавлені в корейських справах... Як довго триватиме опіка, – зазначав Дж. Вінсент, – не може сказати ніхто: ні ви, ні я”. Новим у виступі представника держдепартаменту було те, що він висловив невдоволення щодо поділу Кореї на „дві зони окупації”. За його словами, цей поділ був „явно недоречним з точки зору управління країною”, тому раніше, ніж буде запроваджено опіку, слід вирішити „адміністративні питання”, що впливають з існування двох зон.

Таким чином, ще наприкінці Другої світової війни, внаслідок безумовної капітуляції Японії та заздалегідь запланованої окупації території Кореї США та СРСР, Корея виявилась територіально поділеною, а потім, у результаті політики протистояння, що проводилася на розділених територіях Півночі і Півдня, зазнала і політичного розколу. Це означало, що фактично Корея була поставлена в гірші умови, ніж переможена Японія, оскільки вона практично знову стала колонією. На північ від 38-ї паралелі стояли радянські війська, на південь від неї – війська США.

В грудні 1945 року для з’ясування та уточнення подальших планів стосовно Кореї за ініціативою США корейське питання обговорювалося на московській нараді міністрів закордонних справ СРСР, США та Великої Британії. Делегація США внесла проект, який передбачав перетворення Кореї на підопічну США територію: до отримання незалежності Корея мала пройти два періоди іноземного управління: військове управління, яке здійснювалося б командуючими американськими і радянськими військами в Кореї, і управління чотирьох держав – США, СРСР, Великої Британії і Китаю (гомінданівського) - на основі укладеної між ними угоди

про опіку. Найближчою метою США пропонували створення єдиної адміністрації з двома військовими командуючими, які б діяли спільно у всіх питаннях, що стосуються корейських національних інтересів (валюта, торгівля, транспорт тощо) [11, с. 8 - 9]. Проект передбачав також утворення виконавчої ради з представників СРСР, Великої Британії, США та Китаю, яка діяла б від імені ООН і народу Кореї з наданням їй законодавчої, виконавчої і судової влади [11, с. 9]. В американському проекті зовсім не порушувалося питання про створення корейської демократичної держави. В ньому лише зазначалося, що „корейці будуть, по змозі, залучатися до участі в єдиній адміністрації як адміністратори, консультанти і радники при військових командуючих” [11, с. 9]. До речі, японські колонізатори після анексії 1910 року Кореї теж передбачали залучення корейців до адміністративних органів при генерал-губернаторстві.

Радянський проект передбачав як невідкладне завдання утворення загальнокорейського тимчасового демократичного уряду з метою розбудови Кореї як незалежної держави. Дещо інакше в радянському проекті ставилося питання і про опіку. Запровадження тимчасової опіки розглядалося „винятково як засіб всебічної допомоги демократичним силам країни, як сприяння утворенню єдиного національного корейського уряду”. За радянським проектом, умови опіки мали розроблятися за обов'язковою участю корейського уряду, демократичної громадськості та всього народу. Опіка мала здійснюватися через тимчасовий корейський уряд та його органи, а не через зарубіжні органи [11, с. 12]. Термін опіки передбачався до п'яти років, подовження його виключалося.

На московській нараді радянська делегація дала згоду на встановлення опіки над Кореєю. Представники США погодилися з радянським проектом. Він був ухвалений з незначними поправками як угода, що „визначає політику трьох держав стосовно Кореї” [11, с. 17]. В рішеннях московської наради було записано: „З метою відбудови Кореї як незалежної держави, створення умов розвитку держави на демократичних засадах і найшвидшої ліквідації згубних наслідків тривалого японського панування в Кореї передбачається призначення тимчасового демократичного уряду, який вживатиме всіх необхідних заходів для розвитку промисловості, транспорту, сільського господарства Кореї, сприяти розквіту національної культури корейського народу” [11, с. 6].

Рішенням московської наради було визнано невідкладним утворення тимчасового корейського демократичного уряду, що відповідало б „нагальним національним потребам корейського народу” [11, с. 11]. Уряд мав створюватися „на основі широкої участі корейських демократичних партій і громадських організацій”. Іншими словами, рішення цієї наради відповідали потребам політичного, економічного і соціального розвитку Кореї – їх здійснення сприяло б перетворенню Кореї на суверенну демократичну державу.

Для сприяння утворенню тимчасового корейського демократичного

уряду було вирішено сформувавши спільну комісію з представників командування американських військ у Південній Кореї і командування радянських військ у Північній Кореї. Пропозиції спільної комісії після консультації з тимчасовим корейським урядом, за цим рішенням, мали бути передані на розгляд урядів чотирьох держав для відпрацювання угоди про опіку. Було встановлено й термін опіки – п'ять років. Для розгляду невідкладних питань, що стосувалися як Південної, так і Північної Кореї, а також для узгодження заходів постійної координації між американським і радянським командуванням у Кореї у сфері адміністративно-господарської діяльності угода передбачала скликання у дводенний термін наради представників американського і радянського командування [11, с. 7].

Тим часом провокаційні дії представників США та організовані за їх підтримкою виступи корейської реакції, а також ідеологічні розбіжності учасників наради не дозволили виконати ці рішення.

Слід визнати, що зусилля американсько-радянської комісії з корейського питання були приречені на невдачу вже тому, що попередні наміри цих країн стосовно Кореї були зовсім різними.

17 вересня 1947 року США вирішили винести питання про об'єднання Кореї на міжнародну арену. Відтак корейське питання з американсько-радянського контролю перейшло під контроль ООН. По суті США пропонували проведення виборів окупаційними властями в кожній із зон їх відповідальності 31 березня 1948 року під наглядом комісії ООН у Кореї. Далі передбачалося утворення Національних зборів і уряду, формування урядом власних збройних сил, а після цього виведення іноземних військ згідно з угодою між національним урядом і окупаційними властями. Національні збори і уряд мали бути сформовані пропорційно чисельності населення, що вже з самого початку давало дві третини голосів Південній Кореї [12].

На 112 сесії Генеральної Асамблеї ООН 14 листопада 1947 року американській делегації і представникам союзних з США держав вдалося відхилити радянські пропозиції щодо виведення іноземних військ з території Кореї і провести свою резолюцію. Ця резолюція передбачала створення тимчасової комісії ООН у справах Кореї, якій доручалося контролювати проведення виборів. Комісія складалася з представників Австралії, Індії, Канади, Сирії, України, Філіппін, Франції і гомінданівського Китаю. Вона, як писала газета „Правда” (30 жовтня 1947 року), мала надавати радянській та американській адміністраціям і корейським організаціям „консультації та поради щодо кожної дії, пов'язаної з утворенням незалежного корейського уряду і виведенням військ” і забезпечувати під своїм патронатом проведення в Кореї виборів „не пізніше 31 березня 1948 року” на основі таємного голосування. Під контролем цієї комісії Національні збори мали „в найкоротший термін після виборів зібратися, щоби сформувавши національний уряд” [13, с.

48 - 49].

Однак тимчасова комісія ООН не змогла забезпечити рівні права Півночі і Півдня і не сприяла створенню загальнокорейського уряду, а з перших кроків узяла курс на формування органу влади, бажаного США. Протести Півночі і демократичних сил проти нерівноправних умов, запропонованих тимчасовою комісією ООН, призвели лише до того, що вона не змогла виконати свої функції і звернулася за допомогою до міжсесійного комітету Генеральної Асамблеї ООН. Міжсесійний комітет рекомендував тимчасовій комісії провести вибори до вищого законодавчого органу - Національних зборів - лише в Південній Кореї [14, с. 32 - 33] і внї відповідний проект резолюції до Генеральної Асамблеї ООН. На практиці це означало прийняття американської резолюції і мало згубні наслідки для Кореї. Передбачаючи формування уряду Південної Кореї, що неминуче вело до створення національного уряду і на Півночі, резолюція спричиняла поділ Кореї замість того, щоб підтримати створення єдиної незалежної демократичної держави.

10 травня 1948 року Південна Корея провела вибори до Національних зборів, які в короткий термін, вже 12 червня, ухвалили конституцію, обрали президентом Лі Син Мана, сформували уряд і 15 серпня проголосили Республіку Корея єдино законною державою всього корейського народу.

Глава адміністрації США в Південній Кореї офіційно заявив про припинення своїх повноважень. Незабаром США встановили з Республікою Корея дипломатичні відносини, їх приклад підтримали гомінданівський Китай та Філіппіни [15, р. 102 - 103].

Майже одночасно, 25 серпня 1948 року, Північна Корея провела вибори до Верховних народних зборів Кореї. 29 серпня на сесії Верховних народних зборів було проголошено створення Корейської Народно-Демократичної Республіки [16, с. 203]. Це означало, що на території раніше єдиної Кореї з цього часу існують дві держави з різним соціально-економічним ладом.

Історики і політики багатьох країн, особливо наближених до США, в тому числі й Південної Кореї, стверджують, що в розколі Кореї левина частка вини належить СРСР. Та слід зазначити, що чимало політиків, політологів, істориків - і південнокорейських також - дотримуються іншої думки. Так, південнокорейський політолог Кім Хак Джун акцентує увагу на тому, що США передали подальше вирішення проблеми Кореї ООН і при цьому практично запропонували їй провести вибори до Національних зборів Кореї „тільки там, де це можливо”, тобто фактично підштовхнули ООН на розділення Кореї. Якби США справді мали намір об'єднати Корею, то, використовуючи свій вплив в ООН, змогли б домогтися проведення загальних виборів на всій території Кореї. Таким чином, американська пропозиція передати проблему Кореї для вирішення в ООН зіграла негативну роль і сприяла закріпленню роз'єднання Кореї [17, р. 14]. Створений під егідою ООН, яка перебувала тоді у повній залежності від США, уряд Південної Кореї у світовій спільноті не мав змоги здійснювати

свою незалежну політику. Так само і уряд КНДР, утворений на Півночі Кореї, був позбавлений можливості проводити самостійну політику – він здійснював політику, що диктувалася СРСР і світовою соціалістичною системою.

Природно, після утворення двох держав головним питанням став не пошук шляхів об'єднання Кореї, а з'ясування, чий уряд є законно обраним.

Уряд Південної Кореї у питанні об'єднання виходив з того, що утворений за допомогою ООН режим є єдиним законним, і саме тому, згідно з рішенням Генеральної Асамблеї ООН, необхідно провести довибори у Національні збори у північній частині Кореї під наглядом Комісії ООН [18, р. 70]. Звідси випливало, що північна частина країни незаконно захоплена комуністичним режимом, отже має бути звільнена. Президент Лі Син Ман підкреслював, що об'єднання означає „возз'єднання території”, і воно має здійснюватися „шляхом походу на Північ” [19, р. 568]. Лі Син Ман вважав, що збройні зіткнення між Півднем і Північчю неминучі і попросив допомоги США у питаннях озброєння [20, р. 112]. Окрім того, він заявив, що розділення Кореї це те саме, що „ампутація частини здорового тіла”, а тому тільки збройним шляхом можна вирішити проблему об'єднання, і що Південна Корея готова до боротьби [21, р. 178]. Але США не підтримали цю ідею.

Щодо Північної Кореї, то, як вже зазначалося, Пхеньян оголосив північно-корейський уряд єдиним законно обраним, а Сеул, столицю Південної Кореї, столицею КНДР. Законність північно-корейського уряду визнали соціалістичні країни, відтак виникли юридичні підстави для можливого втручання в південнокорейські справи, що дозволяло північнокорейській владі поставити досить гостро питання про звільнення території Півдня від влади незаконного уряду. Південнокорейські історики вважають політику КНДР після утворення двох держав як активні дії Пхеньяна з ослаблення південнокорейського режиму за підтримки комуністичної тактики єдиного фронту у поєднанні з військовою підготовкою до агресії за допомогою СРСР та КНР.

СРСР, який ще до утворення КНДР зумів створити збройні сили Півночі та добре озброїти їх, у той же рік, 18 вересня, через дипломатичні канали повідомив американців про виведення своїх військ з Північної Кореї та запропонував одночасно вивести й американські війська з Південної Кореї.

З іншого боку, США 20 вересня того ж року заявили, що у якомога коротші строки виведуть свої війська і 28 вересня у посланні до СРСР наголосили на тому, що „уряд США вважає виведення американських військ з території Кореї частиною більш масштабного питання, ніж об'єднання та незалежність Кореї”. Після цього США у квітні 1949 року через свого посла передали урядові Південної Кореї повідомлення про виведення своїх військ і до 29 липня завершили цей процес.

Що стосується виведення американських військ, то президент Лі Син Ман, з одного боку, хотів, щоб до зміцнення збройних сил Південної Кореї американські війська залишались на території країни, але, з іншого боку, мав намір отримати суттєву допомогу в озброєнні. Виходячи з цього, він заявив, що „в найкоротші строки наші збройні сили не будуть більше потребувати підтримки іноземних військ” (New York Times, 30 жовтня 1948 року).

Отже виведення з країни радянських та американських військ об'єктивно створювало сприятливі можливості для форсування вирішення корейської проблеми, але, на превеликий жаль, обидві сторони, кожна вважаючи свій уряд законним, не скористалися з доброї нагоди для воз'єднання країни. Кожна сторона вважала свій уряд єдино законним і не приставала до думки, що необхідно сісти за стіл переговорів. Відтак, по мірі того, як можливість вирішення питання мирним шляхом танула, посилювалася схильність до вирішення проблеми збройним шляхом. Все частіше уздовж 38-ї паралелі траплялися збройні сутички, котрі потім переросли у війну.

Утворення двох корейських держав означало крах мрії корейського народу про формування єдиного уряду і узаконило розділення країни.

Можна зробити висновок, що за роз'єднання Кореї відповідальність несуть, перш за все, США та СРСР, і меншою мірою праві кола національного буржуазного руху Кореї, які, за підтримки США, прагнули закріпитися при владі, а також політики Північної Кореї, які в інтересах захисту комуністичної системи зрадили інтереси національні.

Складне переплетіння міжнародних інтересів і тенденцій поряд з внутрішньополітичними особливостями розвитку двох держав породили корейську проблему, яка нерозривно пов'язана з питанням збереження миру та безпеки, і не лише в регіоні Північно-Східної Азії, а й в усьому світі.

Література:

1. Актуальные проблемы корейского полуострова: Сб. статей – М., 1996. Вып. 1.

2. **Henderson G.** Constitutional Changes from the First to the Sixth Republics: 1948 to 1967 // Political Change in South Korea / Pyong J. Kim and Young Whan Kihl (eds). – New York: Paragon House Publishers, 1988.

3. **Леценко Л. А.** Воссоединение родины – приоритетная задача внешней политики КНР // Украина – Китай – 2000. – № 1 (2).

4. **Шевчук О. В.** „Тайванська проблема” в системі міжнародних відносин Азіатсько-Тихоокеанського регіону: Автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.04 / НАН України; Інститут світової економіки і міжнародних відносин – К., 2002. – 20 с.

5. **Леценко Л. О.** До питання про еволюцію авторитарних режимів

у країнах Південно-Східної Азії // Дослідження світової політики. Зб. наук. праць. Вип. 33. – Київ: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України.

6. U.S. Department of State, Foreign Relations of the United States. The Conference of Malta and Yalta, Wash., 1955.

7. U.S. Department of State, Foreign Relations of the United States. The Conference of Malta and Yalta, Wash., 1955. p. 770.

8. U.S. Department of State, Korea 1945 to 1948, Publication 3305, Far Eastern Series 28, p. 102 - 103.

9. Советский Союз на Международных конференциях периода Великой Отечественной войны 1941 – 1945 гг. – Т. 4. – М., 1979.

10. U.S. Department of State, Foreign Relations of the United States. Conferences at Cairo and Teheran, 1943. Wash., 1961, p. 399 - 404.

11. Советский Союз и корейский вопрос. Документы – М.: ОГИЗ, Госполитиздат, 1948. - 109 с.

12. U.S. Department of State, Foreign Relations of the United States, 1945 (Washington D.C.: U.S.G.P.O.1969).

13. Об'єднані нації. Річна доповідь Генерального секретаря про роботу організації. Додаток № 1. Лейк Сексес – Нью-Йорк, 1948, с. 48 - 49.

14. Об'єднані нації. Перша частина доповіді Тимчасової комісії ООН по Кореї. Т. I, с. 32 - 33.

15. US foreign policy after the cold war / Ed. by B. Roberts. – Cambridge; London, 1992. – 392 p.

16. История Кореи. – М., 1974. – Т. II.

17. **Raugh Cossa.** China as an Outsider of the New World Order // Korea Times. – October 30, 2001.

18. **Kim Jun Yop.** The Signification and Problems of Korean Unification // Korean Quarterly. – Winter 1970 - 1971. – Vol. 12, № 4. P. – 11.

19. Korea Newsreview. 02.08.1975.

20. **Park Chung Hee.** Our Nation's Path: Ideology of Social Reconstruction. - Seoul, Hollym Corp., 1970.

21. New York Times. – September 10, 1949.